

Dobrodošli v deželi medvedov!

Katja Čičgoj

22

Kakšna je dežela medvedov?

»Krasna je Slovenija, prekrasna – videl sem jo na televiziji,« pravi Jagoda v filmu Nike Autor *V deželi medvedov* (2012). Film si za naslov sposodi geslo, ki pozdravlja turiste ob vstopu v Kočevje, kjer je tudi sedež enega od zloglasnih vampirskih podjetij, ki delujejo na račun pod- ali neplačanih delavcev migrantov. Večina teh delavcev, ki so prišli v Slovenijo z upanjem na preživetje in kljub trdemu fizičnemu delu v gradbeništvu ostali praznih rok in praznih želodcev, bi verjetno o Sloveniji vedeli povedali podobno.

Kakšna je dežela medvedov?

Deželo medvedov namreč gradijo delavci, ki se po 12-urnem delavniku (7 dni na teden, tudi med prazniki) vračajo v zasilna bivališča, za katera jim od plače odštejajo najemnino, enako ceni sobe v spodobnem ljubljanskem stanovanju

– t. j. od plače, ki je največkrat sploh ne vidijo. »Če nimam časa, da bi si odpočil, in denarja, da bi preživel – kje naj najdem čas in denar za izlet po Sloveniji?« se sprašuje Jagoda.

Kakšna je dežela medvedov?

»Če bi 70 tisoč ljudi za sedem dni odšlo iz Slovenije in bi rekli, dovolj nam je, bi ta država propadla!« Deželo medvedov gradi množstvo nenehno menjavajočih se delavcev migrantov: oni ne rabijo mene, oni rabijo moje delo, pravi Jagoda. Od mene vzamejo, kar rabijo – in nato dobijo druge. To je tudi vir njegovega poimenovanja: ker se je toliko ljudi menjavalo in si nismo mogli zapomniti imen, smo izbrali neko sadje, s katerim smo poimenovali vse, ki so prihajali in odhajali, v filmu pravi Armin, nekdanji delavec migrant, sedaj stalno prebivajoč v Sloveniji, aktivist za pravice nevidnih delavcev.

Kakšna je dežela medvedov?

V deželi medvedov je možno tudi preživeti. Armin in Aigul, v pričujočem filmu »vodiča« po tej deželi, aktivista za pravice nevidnih delavcev, pričata o tem. Večina ljudi, ki doseže nek cilj, pozabi na tiste, ki jih pustijo za seboj, pravi Jagoda. Armin ne. Vrača se v Bosno, sodeluje pri aktivni organizaciji shodov in demonstracij za priznanje pravic delavcev migrantov in za njihovo izplačilo. Ni pozabil na tiste, ki še živijo v »faraonskih razmerah«, kot pravi Jagoda.

Kakšna je dežela medvedov?

Domala staroegipčanska, torej. Preker-na delovna sila, ki gradi Slovenijo, živi v pogojih, ki se zdijo predkapitalistični, če ne celo predfevdalni: sužnjelastniški. Kakor da njihova delovna sila ni več blago, ki ga prodajajo na trgu dela, temveč blago

postane celotno njihovo življenje, v kolikor sestoji zgolj iz tega: dela in minimalnega časa za reprodukcijo življenjskih sil, ki omogoča nadaljnje delo. Prekarizacija, ki prav tako rezultira v totalno subsumpcijo življenja pod kapital in je druga plat tiste na polju t. i. »nematerialnega« dela: v pričujočem primeru življenje ni delo zato, ker bi kapital črpal vrednost iz vseh segmentov vsakdanjega življenja, temveč zato, ker celotno življenje poteka v obliki fizičnega dela, ki ni nikoli poplačano, temveč zgolj minimalno vzdrževano, da se ohranja nespremenjeni dotok delovne sile. Dokaz, da tudi čas in zgodovina, pojmovana v materialističnem smislu (kot sosledje produkcijskih režimov), nista enaka za vse: kakor da družba poznega oz. post-industrijskega kapitalizma sloni na vzdrževanju segmenta prebivalstva v tisočletja starih delovnih pogojih.

Kakšna je dežela medvedov?

Nemara je to dežela sužnjev, a nikoli dežela žrtev. Četudi želi pričujoči film biti testament nečloveškega ravnanja z ljudmi, s čimer nujno stopa po spolzkem terenu, se nenehno skrbno ogiba viktimizaciji nevidnih delavcev, ki bi prvotno eksploatacijo njihovega življenja in dela zgolj ponovila z naknadno medijsko eksploatacijo (katere je bilo v kratkem času izbruha afer na pretek). Pričujoči film ne želi biti nikakršno pravičniško moraliziranje, temveč dokument nekega boja – posameznih delnih zmag in porazov znotraj tega boja – ki je boj za življenje samo.

Kakšna je dežela medvedov?

V filmu vidimo, da je to lahko tudi dežela solidarnosti in upora, prijateljstva, ljubezni, družabnosti, veselja; dežela, kjer se družijo, kuha, jé, ribari, dela radijske oddaje, obiskuje prijatelje – a vselej z mislijo na tiste, ki niso imeli sreče, da bi v tej deželi vse to doživeli. Dežela, iz katere prihajajo delavci v deželo medvedov z upanjem na boljši jutri, pa tudi ni »dežela krvi in medu«, ni dežela množičnih grobnic in bombardiranih domov. V pričujočem filmu je to država s skromnim, a gostoljubnim bivalnim okoljem teh delavcev, s sodobno prestolnico (Sarajevo) in nadvse filmsko lokacijo srednjeveške trdnjave in njenih ostankov.

Kakšna je dežela medvedov?

V nasprotju s tem so bivališča, ki delavce čakajo po prihodu v Slovenijo, vse kaj drugega kot gostoljubna. Ko se kamera zavoljo potrebe po dokumentaciji »izrednega stanja« suženjstva, o katerem je govora, vendarle odloči v objektiv ujeti tudi neznosne razmere v teh »samskih domovih«, se pazljivo ogiba nepotrebemu patosu viktimizacije. Odsotnost zvoka, ki spremlja radovedno beleženje interierjev kontejnerjev, deluje tudi kot poudarjena odsotnost sentimentalne ali bombastične glasbe, ki bi jo pričakovali v klišejskih humanitarnih dokumentarcih; obenem pa tudi kot izjava, da so prikazane podobe same več kot dovolj zgovorne, da ne potrebujejo komentarja. Hkrati je to tudi poudarjena zgostitev načina razumevanja statusa oz. funkcije filmske podobe v obravnavanem filmu: ta ni ilustrativna, ni nikoli zgolj-informativna, ni reprezentacijska, temveč je samolastni asociativni doživljaj – npr. pri pogosto uporabljeni strategiji disociacije vizualnega in avditivnega, ki omogoča vsebinsko neodvisnost obeh, pa vendar spretno tke njune niti v kompleksnejše pomenske in afektivne vozele.

Kakšna je dežela medvedov?

Dežele medvedov ne moremo uvideti v lepo zapakiranih, spoliranih podobah s sentimentalno glasbeno podlago. Filmske podobe so grobe in ostre, kot je groba in ostra realnost, ki jo dokumentirajo – in prav s tem tvorijo samolastno poetiko. Avtorske intervencije na ravni montaže

– kot je npr. uvodno izjemno učinkovita sinkopirana izmenjava mednapisov s pesmijo Bertolta Brechta in sekvenc protesta nevidnih delavcev pred slovenskih parlamentom – filma tudi ne pretvorijo v esejistično formo, ki bi podajala eksplicitni avtorčin komentar oz. analizo dogajanja, ki bi torej s pomočjo avdiovizualnih sredstev oblikovala ekspliciten diskurz. Namesto podajanja verbalnih avtorskih sentenc, film dopusti delavcem, da spregovorijo sami. Kar pa seveda ne pomeni, da se skuša prisotnost in nenehna intervencija snemalne in montažerske instance zbrisati. Kamera je zgolj na videz povsem izključena iz dogajanja – pravzaprav pa je prav kot opazovalec, ki botruje dogajanju opazovanja, tudi nujno in neprikrito eden od udeležencev tega dogajanja, ena od udeleženk delanja filma in aktivističnega delovanja, katerega del je pravzaprav tudi nastajajoči film. Namesto individualnih avtorskih sentenc torej kolektivno delo; namesto narcistične dokumentacije lastne prisotnosti delovanje z opazovanjem. Dokumentiranje, ki samo že tudi je politično delovanje.

Kakšna je dežela medvedov?

Armin poantira sklepno sekvenco filma, vožnjo iz Bosne nazaj v deželo medvedov: »To ni več država, o kateri so govorili moji strici.«